

LESOPZET BIJ DE REIS VAN SINT BRANDAAN VOOR LEERLINGEN IN DE ONDERBOUW

Auteur: Joke Brasser

Doelgroep

Leerlingen uit klas 2-3 havo en vwo.

Differentiatie: voor vmbo-tl: gebruik een andere Brandaanbewerking, bijvoorbeeld Simone Kramers *Van Reynaert de Vos tot Sint Brandaan* (Ploegsma, 2013). Of: gebruik de Wilminkbewerking maar bied scaffolding in de vorm van woordenlijsten/toelichting. Lees de tekst zelf voor en licht tussendoor kort toe.

Omvang

Doelstellingen

- Leerlingen maken kennis met het Middelnederlandse reisverhaal *De reis van Sint Brandaan* en de historische context ervan.
- Leerlingen bespreken hun eigen leeservaring en ontdekken hoe eerdere lezers Brandaan gelezen hebben.
- Leerlingen leren hoe de waardering van een tekst kan veranderen door de tijd heen (receptiegeschiedenis).
- Leerlingen vergelijken *Brandaan* met een andere historische brontekst en maken verbindingen met teksten die ze zelf kennen.

- Leerlingen ontdekken hoe sporen van oude teksten voortleven in nieuwe verhalen.
- Leerlingen formuleren een persoonlijke waardering met aandacht voor de inhoudelijke kennis die zij hebben opgedaan en de stijlmiddelen die zij hebben leren kennen.

Opdracht in het kort

In deze opdracht ga je je verdiepen in een middeleeuws reisverhaal. Je leest fragmenten uit de tekst aandachtig, bespreekt de inhoud en onderzoekt hoe het werk door de tijd heen is ontvangen en gewaardeerd. Tot slot formuleer je een eigen, persoonlijke waardering waarbij je specifiek aandacht besteedt aan de stijlmiddelen die je gebruikt.

Werkvormen

Lezen, bespreken, schrijven, onderwijsleergesprek.

Niveau

Leesniveau 2-3 volgens de indeling van Witte & Cornelissen (herkennend en ontdekkend lezen), zoals beschreven in [De ontwikkeling van literaire competentie in het onderwijs](#), met aandacht voor verkenning van klassieke verhalen en

eenvoudige vormen van intertekstualiteit en een eerste reflectie op de historische context. Daarnaast een oriënterende kennismaking met hogere-orde literaire concepten (zoals receptie en canonvorming), aangeboden op een concreet en toegankelijk niveau.

Materialen

- Lesbrieven
- Een selectie aan episodes uit Willem Wilminks Brandaanhertaling. Idealiter heeft elke leerling een eigen exemplaar.
- Het lemma 'Walvis' (p. 98-100) uit [Het boek der natuur](#), Amsterdam, 1989 van Peter Burger (samensteller). Dit is een bewerking van de Middelnederlandse natuurencyclopedie van Jacob van Maerlant. Deze tekst fungeert als vergelijkende brontekst.
- Hoofdstuk 6 'Op reis met Sint Brandaan' uit *Oude teksten voor jonge lezers* (Kleine uil, 2026). *De reis van Sint Brandaan* op Literatuurgeschiedenis.org

Vorbereiding docent

- Lees je in over *De reis van Sint Brandaan* op Literatuurgeschiedenis.org en in *Oude teksten voor jonge lezers*.
- Lees de Brandaanhertaling van Wilmink.
- Neem de lesbrief door en pas waar nodig aan op jouw doelgroep.

Doel	Docentactiviteiten	Leerlingactiviteiten	Verantwoording
1 Voorkennis activeren	Docent activeert voorkennis door powerpointslides te tonen met de vuurtoren Brandaris, een afbeelding van de eilandvisepisode uit Brandaan en van de monniken op een bootje. Introduceert de tekst als reisverhaal uit de 12 ^e eeuw (~1150).		Aansluiten bij de impliciete culturele kennis van leerlingen en die kennis waarderen.
2 Samen lezen	Lees een selectie aan episodes uit het verhaal voor (dit kan verspreid worden over meerdere lessen): 1 r. 21-78 Aanvang + boekverbranding (aanleiding van de reis) 2 r. 261-292 ontmoeting met een draak 3 r. 293-342 eilandvisepisode 4 r. 1321- 1417 ontmoeting met Judas 5 r. 1597-1780 multum bona terre / aardse paradijs 6 r. 2069 – 2110 ontmoeting met het mannetje dat de zee meet 7 r. 2219-2284 slot/terugkeer naar huis	Luisteren en lezen mee. Bespreken het gelezen na met de docent en klas.	
3 Leerlingen vergelijken hun bron met de intertekst. Leerlingen schakelen tussen persoonlijk-belevend lezen en analyseren.	Bronvergelijking: de eilandvis van Brandaan en Van Maerlants walvislemma. Docent: legt doel van opdracht uit: door tekstvergelijking een conclusie trekken over het twaalfde-eeuwse wereldbeeld. Je hebt altijd meerdere bronnen nodig om conclusies te trekken over een historische periode. Deze les vergelijken we twee bronnen: Het reisverhaal van Brandaan, de eilandvisepisode (~1150) Het lemma over walvissen uit De natuurencyclopedie <i>Der Naturen Bloeme</i> van Jacob van Maerlant (1270). Hier te raadplegen in moderne vertaling (ga naar pp. 98-100). Denkvragen bij vergelijking: Is een reisverhaal feit of fictie? Was dit fantasie of werkelijkheid voor het middeleeuwse publiek? Lazen (luisterden) ze dit ter vermaak of om de wereld te leren kennen? Wat denk jij? Leerlingen deze vraag laten beantwoorden voorafgaand aan en na de bronvergelijking.	Teksten lezen en vergelijken (individueel). Overeenkomsten noteren tussen Brandaans eilandvis en de beschrijving van walvissen van Van Maerlant. Vergelijken in duo's. overeenkomsten en verschillen aanvullen.	Door leerlingen zelf conclusies te laten trekken over historische teksten aan de hand van een bronvergelijking zijn ze zelf actief betekenis aan het geven aan wat ze lezen. Naar model literatuurhistorisch redeneren, Bax en Mantingh.
4 Leerlingen ontdekken de wisselende waardering voor deze tekst door de tijd heen.	Deel de waardering voor Brandaan van Frits van Oostrom (21 eeuw) en W.P.A. Jonckbloed (19 ^e eeuw). Beide zijn te vinden in Stemmen op schrift . p. 185.	Luisteren en kijken mee.	Kennismaken met receptiegeschiedenis en canonvormingsprocessen.

Doel	Docentactiviteiten	Leerlingactiviteiten	Verantwoording
5 Leerlingen herkennen stijlmiddelen in zakelijke teksten	Benoem en bespreek de stijlmiddelen in beide citaten (Jonckbloet en Van Oostrom).	Noteren stijlmiddelen + voorbeeld ervan.	
6 Leerlingen leren hun eigen bevindingen onder woorden te brengen	Deelt schrijfpdracht uit en bewaakt proces.	Schrijven waarderende tekst over Brandaan waarbij ze gebruikmaken van stijlmiddelen.	Schrijfvaardigheid koppelen aan leesvaardigheid. Schrijven over een vakinhoudelijke onderwerp is motiverender dan met deeloefeningen de schrijfvaardigheid trainen.
7 Boekentips	Docent tipt boeken waarin Brandaan een rol speelt, zoals <i>Vaders die rouwen</i> (Carmien Migchels), <i>Anderland</i> (Paul Biegel). Ook de sprookjes uit <i>Duizend en een nacht</i> bevatten een reisverhaal met walvisepisode die doet denken aan Brandaan.	Kiezen een leesboek dat ze aanspreekt.	Laten zien dat oude teksten voortleven in het hier-en-nu.

